

۷۷۷۱- نهضت هنر ایرانی

رسول ایشان سال ایله روح مبارکه بیان پژوه تهمه ها
۷۶۷۱- هلقت لشنا همسه نهاده

۱۱۷۱-

در خلوت غزل

تقدیم به خودیالنیستند اتفاق اخلاقی های این کتابی
رسول ایشان سال ایله روح مبارکه

- رسول شهباری : ۰۵۶۸۷۲ - نهضت هنر ایرانی

معلم پاک نهاده
(گزیده هزار سال غزل پارسی) می داد و رسم

زندگی

- علام رضا صفتی

شاعر شوزنده، در تحقیق، گردآوری و گزینش:
کشیده

دکتر رضا شیرزادی

نهضت هنر ایرانی

۱۴۰۵- نهضت هنر ایرانی

با این سلسله: روح مبارکه بیان ۷۶۷۱- نهضت هنر ایرانی

۰۰۰۶- نهضت هنر ایرانی: بیان

۰۷۷۰-۰۷۷۳-۰۰۰۸۷۰- سلسله

نهضت هنر ایرانی: بیان

* * *

هلقت لشنا همسه نهاده

۱۶۷۱- رسیل

۰ هفدهم، ۷۹، بـ ۱۴۰۵- ۰۷۷۳-۰۰۰۸۷۰- رسیل

۰ هفدهم، ۷۹، بـ ۱۴۰۵- ۰۷۷۳-۰۰۰۸۷۰- رسیل

moo@negapqnp.com www.negapqnp.com

E-mail: negapqnp@gmail.com ۰۰۰۸۷۰-۰۷۷۳-۰۰۰۸۷۰

مؤسسه انتشارات نگاه

۱۳۵۲ تأسیس

فهرست

۱۱	پیش‌گفتار
۱۵	انتخاب روح ایرانی
۲۳	شعر، موسیقی، غزل
۲۵	پیوندی عصیق
۲۷	مقدمه
۳۹	رودکی بلخی
۴۲	سنایی غزنوی
۴۷	انوری
۵۳	جمال الدین عبدالرزاق اصفهانی
۵۸	خاقانی شروانی
۶۴	عطّار نیشابوری
۸۶	فخرالدین عراقی
۹۴	فرید اصفهانی
۹۶	همام تبریزی
۱۰۱	نزاری قهستانی
۱۰۱	زندگی نامه: ...
۱۰۷	اوحدی مراغه‌ای
۱۲۵	خواجه‌ی کرمانی
۱۴۲	عماد فقیه کرمانی
۱۵۶	عیید زاکانی

۳۶۸	سروش اصفهانی	سلمان ساوجی
۳۷۰	میرزا حبیب خراسانی	شاه نعمت‌الله ولی
۳۸۰	وقار شیرازی	عبدالرحمان جامی
۳۸۴	افسر کرمانی	بابا غافلی شیرازی
۳۸۶	وحدت‌کرمانشاهی	کمال الدین محشی کاشانی
۳۸۸	ادیب نیشابوری	وحشی بافقی
۳۹۲	عبرت نائینی	شیخ بهایی
۳۹۹	فصیح‌الزمان شیرازی	عرفی شیرازی
۴۰۳	شوریده‌ی شیرازی	نظیری نیشابوری
۴۱۴	صفای اصفهانی	شرف‌الدین شاپور‌تهرانی
۴۱۶	سرخوش تفرشی	فصیحی هروی
۴۱۸	صغری اصفهانی	ابوطالب کلیم کاشانی
۴۲۲	اقبال لاهوری	طالب آملی
۴۲۷	عارف قزوینی	فیاض لاهیجی
۴۲۳	ابوالقاسم لاهوتی	صاحب تبریزی
۴۲۶	محمود تندری	ملام‌حسن فیض کاشانی
۴۲۸	ملک‌الشعرای بهار	بیدل دهلوی
۴۴۳	نظام وفا	حزین لاهیجی
۴۴۸	فرخی یزدی	هاتف اصفهانی
۴۵۲	یحیی ریحان	سحاب اصفهانی
۴۵۴	جلال‌الدین همایی	مجمر اصفهانی
۴۵۸	حسین پژمان بختیاری	واله اصفهانی
۴۶۱	محمد‌حسین شهریار	نشاط اصفهانی
۴۶۶	قاسم رسا	زرگر اصفهانی
۴۶۹	ذوقی همدانی	یغمای جندقی
۴۷۲	رعدی آذرخشی	فروغی بسطامی
۴۷۷	رهی معیری	قاآنی شیرازی
۱۵۸		
۱۷۳		
۱۷۷		
۱۹۱		
۲۰۰		
۲۱۱		
۲۲۰		
۲۲۴		
۲۲۳		
۲۳۹		
۲۴۳		
۲۴۶		
۲۵۱		
۲۶۵		
۲۷۲		
۲۸۵		
۲۹۶		
۳۰۴		
۳۲۲		
۳۳۰		
۳۳۷		
۳۳۹		
۳۴۲		
۳۴۸		
۳۴۹		
۳۵۲		
۳۶۲		

۶۲۳	نوذر پرنگ
۶۲۵	محمد رضا شفیعی کدکنی
۶۳۰	سید علی موسوی گرما رو دی
۶۳۳	محمد علی بهمنی
۶۳۹	حسین منزوی
۶۴۳	سید حسن حسینی
۶۴۸	سلمان هراتی
۶۶۱	قیصر امین پور
۶۶۸	تک غزل‌ها
۷۰۱	فهرست منابع
	گلچینات غزل، که به کوشش آقای دکتر رضا شیرازی تدوین شده، جای حالی کت سمع مهم ادبی را برای پژوهش در هر صفة غزل پر کرده است و می‌تواند مرجع معتر و پای اعتمادی برای پژوهی غزل فارسی، شناخت سرچشمه‌های آن و درک ک تحول آن طی کوچک به شهادت آید. غزل، قصر درب پارسی است و در سیر تاریخی خود به مهمن توین نوع ادبی پژوهی تبدیل شده است، از این رو در هر صفة پژوهش‌های ادبی، غزل پژوهی جایگاه ویژه‌ای را نمود احتمالی می‌داند.
	در وهنجیر ایام و در میان سخن سرایان و پارسی گریان، غالباً ادب به کسی گفته می‌شده که توایی سرودن غزل داشته باشد. از این رو غزل، ملاک و معیاری برای سنجش توایی اهل ادب به شمار می‌آمده است. در دوره کوتونی و به رغم رواج قاب‌های نویسندگان همچون شعر پارسی، شعر سپید و شعر آزاد، هر هم غزل بر تاریک ادبیات معاصر نشته و جایگاه شامخ و کنوار خود را در میان انواع ادبی معاصر از دست نداده است. تداوم غزل به عنوان یکی از قابل‌های ادبی زنده و رایج، جدا از تداوم حیات جنبه‌های معنوی و عاطفی غزل سرایان سنتی و مهمنای بقای نظام مدنوں و زری شعر فارسی در قالب‌های عروضی است. تر هر صورت هیچ قولی بدون یکی از اوران ثبت شده بیشین (و یا همراه با اصلاحاتی در اوزان گذشته) نمی تواند شکل بگیرد و همین امر، راه را برای تحول و تکامل وزن در آینده ادبیات ایران باز نمی‌گذارد.
	از این گذشته، تصور هر گونه می‌سایی از عشق در سرزمین ما بدون توجه به غزل، به عنوان اصلی ترین واگویه ادبیات عشق، در میان ما ایرانیان ناممکن است. آمده در این مجموعه، از کاریخ کمایش هزار ساله غزل گرد آمده است، تهونه پچمگیری از نمایش این سیر تاریخی و چگونگی تحول غزل در طول ایام بوده است. این مجموعه شامل تنومنه‌های غزل، از پیش از

۴۸۲	امیری فیروزکوهی
۴۸۹	ابراهیم صهبا
۴۹۲	مؤید ثابتی
۴۹۶	هادی پیشرفت
۴۹۸	ابوالحسن ورزی
۵۰۲	احمد گلچین معانی
۵۰۹	فریدون تولی
۵۱۴	علی اشتربی
۵۲۰	رحیم معینی کرمانشاهی
۵۲۴	عبدالعلی ادیب برومند
۵۲۸	اسماعیل نواب صفا
۵۳۲	پروین دولت‌آبادی
۵۳۸	مشق کاشانی
۵۴۳	سیاوش کسرایی
۵۴۷	فریدون مشیری
۵۵۶	عبدالله الفت
۵۶۰	نظمی تبریزی
۵۷۱	مهرداد اوستا
۵۷۶	شرف الدین خراسانی
۵۷۹	هوشنگ ابتهاج
۵۸۷	سیمین بهبهانی
۵۹۹	مهدی اخوان ثالث
۶۰۷	نادر نادرپور
۶۱۱	فخرالدین مزارعی
۶۱۶	فروغ فرخزاد
۶۱۸	منوچهر نیستانی
۶۲۱	پرویز خانفی

گفتار پیش

س خواهند در لجه ناخواهی از آن
کام ناند زاده و زبان شفای سفید نهاده بیشتر - ۲

میں بندہ در رسمی میں پڑیں
وہ ملکے پر لے گائے ہی فوج رجیت کسے رکھ لئے ہے ۱۷۶۷ عین میلہ نہ ہے اپنے شصتی۔

لصانف، دیلمه، سقراطیکتیزم، مذکور شده باید

٢١٣٦-٢١٣٧-٢١٣٨-٢١٣٩-٢١٤٠-٢١٤١-٢١٤٢-٢١٤٣-٢١٤٤-٢١٤٥-٢١٤٦

وَلِمَنْجَانٍ وَلِمَنْجَانٍ وَلِمَنْجَانٍ وَلِمَنْجَانٍ وَلِمَنْجَانٍ

یک منبع مهم ادبی را برای پژوهش در عرصه غزل پر کرده است و می تواند مرجع معتبر و قابل اعتمادی برای بررسی غزل فارسی، شناخت سرچشمه های آن و درک تحول آن طی تاریخ به شمار آید. غزل، فخر ادب پارسی است و در سیر تاریخی خود به مهم ترین نوع ادبی ایران تبدیل شده است. از این رو در عرصه پژوهش های ادبی، غزل پژوهی جایگاه ویژه ای را به خود اختصاص می دهد.

در رهگذر ایام و در میان سخن سرایان و پارسی گویان، غالباً ادیب به کسی گفته می‌شده که توانایی سرودن غزل داشته باشد. از این رو غزل، ملاک و معیاری برای سنجش توانایی اهل ادب به شمار می‌آمده است. در دوره کتونی و به رغم رواج قالب‌های نویسندگان شعر نیمازی، شعر سپید و شعر آزاد، هنوز هم غزل بر تارک ادبیات معاصر نشسته و جایگاه شامخ و استوار خود را در میان انواع ادبی معاصر از دست نداده است. تداوم غزل به عنوان یکی از قالب‌های ادبی زنده و رایج، جدا از تداوم حیات جنبه‌های معنوی و عاطفی غزل سرایی ستی، به معنای بقای نظام مدون وزن شعر فارسی در قالب‌های عروضی است. در هر صورت هیچ غزلی بدون یکی از اوزان ثبت شده پیشین (و یا همراه با اصلاحاتی در اوزان گذشته) نمی‌تواند شکل بگیرد و همین امر، راه را برای تحول و تکامل وزن در آینده ادبیات ایران باز می‌گشاید.

از این گذشته، تصور هر گونه سیمایی از عشق در سرزمین ما بدون توجه به غزل، به عنوان اصلی ترین واگویه ادبیانه عشق، در میان ما ایرانیان ناممکن است. آنچه در این مجموعه، از تاریخ کمایش هزار ساله غزل گرد آمده است، نمونه چشگیری از نمایش این سیر تاریخی و چگونگی تحول غزل در طول ایام بوده است. این مجموعه شامل نمونه‌های غزل، از پیش از

مقامی ایران با اوزان عروضی شعر پارسی بگشایند. بی تردید چه برای اهل ادب و یا اهل موسیقی و چه برای زبان‌شناسان و همچنین پژوهندگان تاریخ و فرهنگ ایران زمین، کتاب «در خلوف غزل» دروازه‌ای خواهد بود برای تحقیق و تعمق در احوال سخن سرایان این سرزمین و سرآغازی می‌تواند باشد بر پویه پژوهشی آنان که می‌خواهند در غزل فارسی تدقیق و تدبیر بیشتری به عمل آورند.

انتخاب روح الوانی

دکتر عطا الله کوپال

سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران
تابستان ۱۳۹۲

صراحت می‌نمایم و سلبیه طرف است

صد شاعر دوره کهن و معاصر است و برای پژوهشگران ادب فارسی، میدانی گستردۀ برای تحقیقات ادبی بر روی این جلوه‌ها و چهره‌های بارز غزل، در ادبیات ما است. برای نمونه می‌توان این زمینه‌ها را برای عرصۀ تحقیق بر روی این مجموعه انتخاب کرد:

- ۱- بحث پیرامون وزن و بسامد اوزان عروضی در غزل‌های حاضر
- ۲- بحث پیرامون ردیف و نقش واژگان سازنده ردیف در ساختار این غزل‌ها
- ۳- بحث پیرامون قافیه و روش‌های شکل‌گیری قافیه در غزل‌های برگزیده
- ۴- مقایسه عشق حقیقی و مجازی در غزل‌ها
- ۵- شیوه‌های تصویرآفرینی و صور خیال و کاربرد آرایه‌های علم بیان
- ۶- شناخت آرایه‌های لفظی و بررسی بسامد و تحول این آرایه‌ها در گذر تاریخی
- ۷- بررسی ظرفیت‌های موسیقیایی غزل‌ها و جایگیری هر یک از آنها در دستگاه‌ها و گوشه‌های ردیف آوازی موسیقی ایرانی

۸- بررسی زبان‌شناختی و درک تحول زبان در مقولات آواشناختی، واژه‌شناختی و همچنین در صورت نحوی و ترکیبی کلام در جریان تاریخ شکل‌گیری غزل‌های حاضر

۹- بررسی سبک‌شناختی این غزل‌ها و استخراج تفاوت‌های سبکی آنها

۱۰- بررسی ایات مطلع و مقطع و چگونگی حسن آغاز و حسن ختم در این غزل‌ها

در این کتاب البته جای سه غزل سرای بزرگ، تعمداً خالی است: مولانا، سعدی و حافظ.

چراکه بی‌گمان از میان غزل‌های آنان، برگزیدن چند غزل، دشوار و چه بسا ناممکن می‌نموده است. این سه شاعر، در اوج غزل سنتی ایران قرار گرفته‌اند و همه غزل‌های آنها در مذاق اهل

ذوق، شیرین است. ملاک این حلاوت و پسند را باید آن بدانیم که غالب غزل‌های این سه شاعر بزرگ، توسط اهل موسیقی، برای آواز و یا تصنیف برگزیده شده‌اند و همین بس که بسیاری از آنها با نوای جاودانه استادان آواز، در خاطره مشتاقان ادب ثبت و ضبط شده‌اند.

در عهد قاجار، فرستادله شیرازی کتابی فراهم آورد با عنوان بحورالالحان. او در این کتاب که در نوع خود بی‌نظیر بوده است، در حد شناخت خود از موسیقی و اوزان عروضی،

طی دسته بندی جالبی برای هر وزن، گوشه‌یا گوشه‌ای را که در هر یک از دستگاه‌های موسیقی ایرانی می‌توان شعرهای آن وزن را در آنها به آواز خواند، تعیین کرده است. اگر چه می‌توان مدعی شد که کلیه اوزان عروضی را در همه گوشه‌های ردیف آوازی موسیقی ایرانی

می‌توان اجرا کرد، اما جا دارد دکتر رضا شیرزادی چنانچه این راه را بخواهند ادامه دهند همچون فرستادله شیرازی گوشه‌های پیشنهادی برای هر وزن را در جلد دومی که بر این کتاب ارزشمند می‌نگارند، ارائه کنند. به ویژه آنکه ایشان خود آشنا به آواز و موسیقی اصیل ایرانی هستند و با این کار می‌توانند با بی‌جديد در انتباق گوشه‌های دستگاه‌های موسیقی

پی راه نیاشد اگر چنین مطرح کنیم که میراث (مورد استفاده‌ی) کوئی از گنجینه‌ی ادب فارسی، هنوز هم بر اساس غزل است و غزل، که اثاث‌البیت سخن کلاسیک فرم ایرانی است. دشوار خواهد بود اگر بخواهیم در این جا، تاریخ‌خواهی از علی و انساب این زمینه را بی‌ورم، چراکه اگر ذاورنده‌ی این کتاب بی‌بدیل، آقای دکتر رضا شیرزادی، به روشی، همه‌ی آنها را توضیح داده‌اند و حال که افتخار یادداشت‌نویسی بر آن، به لطف ایشان تضمیم شده، جز این که از منظر رشته‌ی تخدیصی و مورد علاقه‌ی خوبیش (تاریخ موسیقی شهری ایران)، و نیز از منظر موسیقایی بدان نگه داشت و خود نکه‌هایی را بیش رو بگذارم، کاری دیگر نمی‌توانم کرد. اگر اصلاً «کاری» به حساب بیاید، بله، هنوز هم غزل، محبوب‌ترین است و اگر واقع‌نگاری بیشتری به خرج داده شود، تحسیص در این سی سال که هم حرکت‌های «نازگیت» به سنت‌های قرون ماضیه داشته‌اند و هم حرکت‌های بهشتی و بیوشی ای سوی پیست عذریست که اکثر اوقات، خود حضرات هم تعریف و تصور روشی از آن ندارند، خواهیم دید که هنوز تنها غزل است که سکه‌ی رایج است. قضیه‌ی معاصر، با وجود ملک‌الشعرای بهار، بی‌دان بخش قهرمان و مهرداد اوستا، آخرین تلاش‌هایش را کرد و هم اکنون نیز تنها به یمن وجود عزیز مظاهر مصقاء، یادآوری‌ای از شکوه و خامت گذشته‌اش را دارد. ریاضی، عباراً هنوز هم در حوزه‌های موسیقایی پیشتر بعنوان کاربرد دارد تا در حوزه‌های سوادی و اشعری (هم اکنون نیز در پیرخی از تقاطع استان خوزستان که میراث دار می‌تواند همچون فرستادله شیرازی گوشه‌های پیشنهادی برای هر وزن را در جلد دومی که بر این کتاب ارزشمند می‌نگارند، ارائه کنند. به ویژه آنکه ایشان خود آشنا به آواز و موسیقی اصیل ایرانی هستند و با این کار می‌توانند با بی‌جديد در انتباق گوشه‌های دستگاه‌های موسیقی